

Skriftlig redegørelser

(Redegørelserne er optrykt i den ordlyd, hvori de er modtaget).

Redegørelse af 6/5 98 om den nationale og internationale udmøntning af handlingsplanen fra FN's 4. Verdenskvindekonference.

(Redegørelse nr. R 2).

Ministeren for udviklingsbistand (Poul Nielson):

Indledning

1. Regeringen fremlagde 9. april 1996 en redegørelse for Folketinget om opfølgning på FN's Verdenskvindekonference, som blev afholdt i Beijing 4.-15. september 1995. Redegørelsen og en forespørgsel om opfølgningen dannede grundlag for en debat i Folketinget den 25. april 1996. Debatten mundede ud i vedtagelsen af en motiveret dagsorden, hvori Folketinget tog redegørelsen til efterretning og opfordrede regeringen til:

- at afgive en redegørelse om den nationale og internationale udmøntning af Platform for Action i samlingen 1997/98,
- at få indarbejdet kønsaspekterne i administrative, politiske og planlægningsmæssige aktiviteter både nationalt og internationalt,
- at arbejde for at sikre, at konferencen i år 2000 og FN's kvindekonferencer fortsætter,
- at afvente det af statsministeren nylig igangsatte udvalgsarbejde og på baggrund heraf fremlægge forslag til et reorganiseret og revitaliseret ligestillingsorgan samt
- at prioritere samarbejdet med og mellem NGO-organisationer i både nord, syd og Østlandene.

Nedenstående redegørelse om den nationale og internationale udmøntning af Platform for Action afgives i overensstemmelse med Folketingets dagsorden.

2. Verdenskvindekonferencen vedtog et slutdokument bestående af en erklæring (Beijing Erklæringen) og et handlingsprogram (Platform for Action). Beijing Erklæringen fastslår regeringernes forpligtelser til at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, og handlingsprogrammet identificerer 12 områder, der anses for særligt kritiske for opnåelse af ligestilling, samt en række strategiske handlingsmål og anbefalinger inden for de enkelte områder. Erklærin-

gen og handlingsprogrammet danner grundlag for regeringens opfølgning af konferencen.

Beijing-konferencen fik et positivt resultat. Den fremadrettede linie, der var udstukket ved tidligere FN-konferencer og -topmøder, blev fastholdt. Konferencens handlingsprogram indeholder klare budskaber om at integrere kønsaspekter og gennemføre analyser af virkninger for kvinder og mænd i al politik og planlægning (mainstreaming). Konferencen slog fast, at uden kvinders fulde og lige deltagelse i samfundsudviklingen kan en bæredygtig økonomisk, social og demokratisk udvikling ikke sikres. Der kunne noteres vigtige fremskridt inden for flere områder. Det gælder inden for menneskerettigheder, kvinders adgang til basale sundhedsydelse, seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder, kønsspecifik fattigdomsbekæmpelse, uddannelse, adgang til økonomi, ressourcer og beskæftigelse, adgang til magt og beslutningsprocesser, samt kvinders og mænds lige ansvar og muligheder for at kombinere arbejdsliv og familieliv.

3. Ansvar for opfølgningen og udmøntningen påhviler først og fremmest regeringerne. Men handlingsprogrammet indeholder desuden en række klare anbefalinger til FN-systemet og andre internationale organisationer samt til den private sektor og til de ikke-statslige organisationer.

Neden for følger en redegørelse for, hvor langt regeringen er nået med udmøntningen af Beijing-handlingsprogrammets anbefalinger særligt med hensyn til de initiativer, der er beskrevet i 1996-redegørelsen.

Den nationale udmøntning

4. Regeringens udvalg om det fremtidige ligestillingsarbejde og organiseringen af arbejdet forventer at afslutte arbejdet midt i dette år. Udvalget vil fremkomme med forslag til det fremtidige arbejde på baggrund af status for de opnåede resultater siden 1976, hvor Ligestillingsrådet blev nedsat. Der vil også blive fremsat forslag til ny organisationsstruktur med henblik på en styrkelse af arbejdet for ligestilling mellem kvinder og mænd.

Som led i bestræbelserne på at få en mere ligelig kønsmæssig sammensætning af medlemsposterne i statslige udvalg og bestyrelser vil regeringen i efteråret fremsætte ændringsforslag til udvalgsloven og bestyrelsesloven. Det

foreslås, at ministrene vil kunne undlade at besætte medlemsposter, hvis de indstillende myndigheder og organisationer ikke følger lovens regler om indstilling af både kvinder og mænd.

Regeringen prioriterer samarbejdet med de ikke-statslige organisationer. De indgår i Ligestillingsrådet, Det internationale Ligestillingsudvalg og Udvalget for det fremtidige ligestillingsarbejde og inddrages løbende i forskellige sammenhænge.

Som nævnt i regeringens redegørelse af 9. april 1996 er mainstreaming – indarbejdelse af et kønsperspektiv i al politik og planlægning – en central del af den danske ligestillingsstrategi.

De nordiske ligestillingsministre har vedtaget at igangsætte et *nordisk mainstreamingprojekt*, der skal udvikle metoder og indsamle erfaringer med mainstreaming af ligestilling inden for arbejdsmarkeds-, uddannelses- eller ungdomsområdet. Ligestillingsrådet vil som led heri gennemføre et projekt i samarbejde med en kommune om ligestilling i forbindelse med ansættelser i den kommunale sektor.

Mainstreaming som en strategi for ligestillingsarbejdet vil blive behandlet i betænkningen fra udvalget vedrørende det fremtidige ligestillingsarbejde, der forventes at fremkomme med anbefalinger til det videre arbejde.

5. Ved det seneste folketingsvalg i marts 1998 blev kvindeandelen af *folketingsmedlemmer* øget fra 33 pct. til 36,9 pct. Dette skal ses i forhold til en nedgang i antallet af opstillede kvinder fra 29,6 pct. i 1994 til 27,5 pct. i 1998. I den nuværende regering er kvindeandelen 35 pct. Ligestillingsrådet arbejder på, at projektet »Demokrati og magt i Danmark år 2000« (den danske magtudredning) vil inddrage kønsperspektivet i sine projekter.

6. Udvidelsen af *arbejdsmarkedsuddannelsernes* område til også at dække ansatte i det offentlige har betydet, at flere kvinder med svag uddannelsesbaggrund har fået mulighed for opkvalificering gennem arbejdsmarkedsuddannelser.

Ligestillingsarbejdet i Arbejdsmarkedsstyrelsen og arbejdsformidlingen har gennem de senere år bygget på hovedstrategien om integration (mainstreaming). Samtidig giver forskellige projekter mulighed for at finde nye veje og udvikle nye metoder til at fremme ligestillingsarbejdet. Integrationsstrategien slår mere og mere igennem i Arbejdsformidlingen (AF),

således at der er en tendens til, at ligestillingsaktiviteter i stigende omfang ses og løses i sammenhæng med AF-regionernes øvrige arbejde.

Da ligestilling på *arbejdsmarkedet* er en del af den generelle arbejdsmarkedspolitiske indsats, er det naturligt, at vægten i arbejdet varierer fra region til region og over tid. Som generelle aktuelle områder kan bl.a. nævnes, at ligestilling indgår i det virksomhedsvendte arbejde samt på forskellig måde i forebyggelse af flaskskehalse. Et af de redskaber, som kan benyttes i denne sammenhæng, er rotationsprojekter.

Mere konkret kan nævnes, at arbejdsformidlingen og arbejdsmarkedets parter i Viborg har gode eksempler fra virksomheder, der har ansat kvinder i mandsdominerede fag. Fokus har været på lønsomheden i at tænke i ligestillingsbaner.

Der arbejdes i forskellige regioner med uddannelsesforsøg og introduktionskurser for både kvinder og mænd i forhold til utraditionelle erhverv. AF-region Vestsjælland har haft gode erfaringer fra samarbejde med en teknisk skole om at introducere kvinder til traditionelle mandefag. Dette arbejde videreudvikles, ligesom der er startet et projekt med introduktion af kvinder til jern/metal området inden for arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU).

Fire AF-regioner har samarbejdet om uddannelsesprojekter med henblik på ansættelse af ledige kvindelige ingeniører på lederposter for at udnytte deres ledelseskompetence. Projekter har haft høj beskæftigelseseffekt, og indsatsen fortsætter nu i New Opportunities for Women (NOW, Nye Muligheder for Kvinder).

I forbindelse med et større projekt har AF-region Vejle i samarbejde med to andre regioner arbejdet med at opkvalificere konsulenter, så de bliver i stand til at gå i dialog med virksomhederne om bl.a. fordelene ved utraditionelle ansættelser.

Arbejdsministeriet afholdt i samarbejde med Ledernes Hovedorganisation en konference i april 1998 om ledelseskvalitet år 2002, som fokuserede på ledelseskvalitet gennem den forskellighed i ledelsesværdierne, der er mellem kønnene.

7. På *undervisningsområdet* søges børn og unges interesse for de tekniske og naturfaglige fag skærpet, bl.a. gennem tidligere introduktion til fagene. I 1994 indførtes faget natur/teknik allerede fra 4. klasse, og der satses på at fange især pigers interesse på et tidligt tidspunkt. Erfarin-

gerne viser, at piger har relativt ringere færdigheder og kundskaber i naturfag end drenge.

En ny evalueringsrapport om faget natur/teknik i folkeskolen dokumenterer endvidere, at der fortsat er store kønsforskelle i lærernes valg af fag og undervisningsmetoder. Der er relativt flere mandlige end kvindelige lærere inden for områderne teknik, matematik, fysik og kemi, mens der er relativt flere kvindelige lærere inden for området natur og biologi.

Nordisk Ministerråd har i 1997 iværksat et 3-årigt projekt om undervisning i fagene matematik, naturfag og teknologi. Der sættes fokus på at undersøge kommunikation mellem elev og lærer i de pågældende fag for at vise, hvad det betyder for elevernes interesse for fagene samt for deres opfattelse af kønsroller og dermed senere valg af uddannelse. Målet er at forbedre elevernes kundskaber og færdigheder og stimulere deres interesse for fortsat at beskæftige sig med matematik, naturfag og informationsteknologi.

Et væsentligt indsatsområde for Undervisningsministeriet er bl.a. at sikre lige muligheder for de to køn på IT-området. De to køn har generelt en meget forskellig tilgang til dette medie, og med fordel kan muligheden for holddannelse udnyttes, så undervisningen kan tilgodese bestemte elevgrupper i forskellige sammenhænge. På ungdomsuddannelserne er IT højt prioriteret, f.eks. blev der i 1997 igangsat et forsøgs- og udviklingsprojekt om IT i erhvervsuddannelserne, herunder indgår også et aspekt om piger og IT. På gymnasieområdet er iværksat forsøg med inddragelse af IT i alle fag for alle elever. Endelig er der i bekendtgørelsen om den nye folkeskolelæreruddannelse, der træder i kraft i august 1998, indføjet, at IT skal indgå som en integreret del af alle fag på uddannelsen.

Også Ligestillingsrådet har i samarbejde med FTF, LO, Undervisningsministeriet og Arbejdsministeriet taget spørgsmålet om lige muligheder på IT-området op og afholdt en conference om kvinder og IT i foråret 1998.

Den politiske målsætning er især rettet mod tilbagevendende uddannelse og opkvalificering. En række skoleformer er aktuelle for kortuddannede, som bl.a. daghøjskoler, produktions-skoler samt voksenuddannelsescentre. Især daghøjskoler og voksenuddannelsescentre søges af relativt mange kvinder, der i de lidt ældre aldersklasser har en svagere uddannelsesbaggrund end mænd. Åben Uddannelse og

mange typer af voksenuddannelse synes at tiltrække relativt flere kvinder end mænd, undtagen på de snævert erhvervsrettede kurser og uddannelser, som søges af relativt mange og ofte yngre mænd.

Undervisningsministeriet iværksatte i slutningen af 1996 en undersøgelse af køns sammensætningen blandt det videnskabelige personale ved de højere uddannelsesinstitutioner. Rapporten er offentliggjort i dette forår.

Aftale mellem Akademikernes Centralorganisation og Finansministeriet om lønede ph.d.-stipendiater med ikrafttræden den 1. januar 1998 indebærer, at ph.d.-studerende med stipendium, får lønmodtagerstatus, således at studerende ved barsel er omfattet af statsaftalen om barsel, adoption og omsorgsdage. Ph.d.-studerende, der inden aftalens ikrafttræden har fået tildelt stipendium, kan vælge at forblive på SU med dertil knyttede klip i op til 12 måneder ved barsel.

8. Ifølge ligebehandlingsloven kan Ligestillingsrådet, hvor der er brug for at afhjælpe faktiske uligheder, meddele dispensation til at iværksætte særlige foranstaltninger, der fraviger reglen om ligebehandling, hvis formålet er at fremme lige muligheder mellem mænd og kvinder (positiv særbehandling). Dispensationsmuligheden anvendes især til at gennemføre særlige arbejdsmarkedskurser og til at annoncere efter det underrepræsenterede køn inden for kønsopdelte arbejdsmarkedsområder. Herudover har Ligestillingsrådet behandlet flere ansøgninger om dispensation inden for de videregående uddannelser.

Ligestillingsrådet har i perioden 1990 - 1997 meddelt i alt 49 dispensationer. Heraf var 22 dispensationer rettet mod mænd, f.eks. dispensation til at annoncere efter mænd på daginstitutionsområdet og i social- og sundhedssektoren og iværksættelse af særlige uddannelsesforanstaltninger for mænd. 6 dispensationer blev ikke rettet eksplicit mod det ene køn, men vedrørte foranstaltninger for »det underrepræsenterede køn«. 21 dispensationer vedrørte positiv særbehandling for kvinder, f.eks. opslag af særlige ph.d. stillinger til kvinder samt uddannelsesforløb og forskerstillinger for kvinder.

9. *Forskningsministeren* har i 1997 taget initiativ til en debat omkring den skæve kønsfordeling i forskningen. Kvinder udgør halvdelen af befolkningen, men kun hver femte forsker er kvinde. Med kun 6 pct. kvindelige professorer i Danmark er der en ringe repræsentation af

kvinder i de fora, hvor forskningsindhold og -prioriteringer formuleres. En opfølgning af debatten er publiceret i »Kvinder Kvalitet Forskning« med en 11 punkt plan for flere kvinder i forskning. Desuden er der 78 mill. kr. afsat på Finanslov 1998 til FREJA-projekter, der henvender sig til kvindelige forskere.

11 punkt planen for flere kvinder i forskningen indeholder følgende hovedoverskrifter:

1. Ligestilling er et ledelsesansvar;
2. Flere kvindelige professorer;
3. Fokus på stillingsopslag;
4. Bedømmelsesudvalg med begge køn;
5. Mesterlære og mentorordninger;
6. Årlig status for ligestilling i forskning;
7. Kønsforskning opprioriteres;
8. Sektorforskningsinstitut for ligestilling;
9. Barselsfond til unge kvinder og mænd;
10. Plads til børn i en forskerkarriere;
11. Ligestilling på alle niveauer

Nogle af punkterne lægger op til konkret handling, hvor andre sigter imod at ændre den adfærd i forskningsverdenen, der traditionelt har favoriseret mandlige forskere. Ideen bag begrebet »mainstreaming« er i vidt omfang indarbejdet i planens punkter. For at forbedre ligestillingen i forskning bør et ligestillingsperspektiv indarbejdes på alle niveauer i forskningsverdenen.

10. Økonomiministeren har i indeværende folketingsår opnået Folketingets tilslutning til lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede *pensionsordninger*. Med forslaget indføres fælleskøn som aktuar-mæssigt grundlag ved beregning af ydelserne for nye medlemmer efter 1. juli 1999. Hidtil har kvinder fået udbetalt lavere pension som følge af, at de har en længere levealder. Med loven er der rettet op på denne ulighed, for så vidt angår personer, der optages i en pensionskasse efter lovens ikrafttræden. Ligestillingsrådet har i foråret 1998 udgivet en hvidbog om kvinders og mænds erhvervstilknyttede pensionsforhold.

11. Folketinget vedtog i sidste folketingssamling et ændringsforslag til lov om dagpenge ved sygdom eller fødsel og lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og barselsorlov m.v., hvorefter barselsorloven er blevet udvidet fra 24 uger til 26 uger efter barnets fødsel. *Retten til barselsorloven* i de to sidste uger tilkommer faderen. Den nye *fædreorlov* skal ses som et skridt på vejen til at

fremme mænds mulighed for at deltage i omsorgen for børn og i anvendelse af orlovsordninger samt skabe bedre vilkår for børnefamilierne.

12. Ligestillingsrådet har gennemført en evaluering af de ligestillingsredegørelser, som *kommunerne* i henhold til den kommunale styrelseslov skal udarbejde hvert andet år. Rapporten »Kønsgeringer i kommunerne« er sendt til Folketingets kommunaludvalg.

Den 1. oktober 1997 havde 64 pct. af alle amter og kommuner udarbejdet ligestillingsredegørelser, og disse dannede grundlag for rapporten. Siden er der indkommet og gennemgået yderligere redegørelser, svarende til i alt 86 pct. af de indberetningspligtige. Det fremgår af evalueringen, at der på den ene side tages mange forskellige initiativer i en række kommuner og på den anden side, at der endnu er meget at arbejde med i kommunerne på ligestillingsområdet.

Der arbejdes især med rekruttering af det underrepræsenterede køn, kvindelige ledere og bedre sammenhæng mellem familieliv og arbejdsliv. En styrkelse af det kommunale ligestillingsarbejde drejer sig først og fremmest om at få langt flere kommuner til at forholde sig aktivt til spørgsmålet samt at opnå større kontinuitet og sammenhæng i aktiviteterne. Endelig påpeger især de mest aktive kommuner, at de støder på en barriere i forhold til det eksisterende kønsrolle- og familiemønster, hvilket har fået disse kommuner til at rette opmærksomheden mod de yngre årgange.

Der er ikke nogen tyndig sammenhæng mellem en kommunes størrelse og arbejdets intensitet, ligesom der ikke kan påvises nogen geografisk betinget forskel i redegørelserne. Langt de fleste indkomne redegørelser opfylder lovens krav, men de personalestatistiske spørgsmål, kommunerne skal besvare, kan og bør forenkles og præciseres – og der kan gøres en del mere ud af formidlingen og debatten, end det er sket. Hvis man ser bort fra de direkte afvisende kommuner, er der tegn på, at man i kommunerne i stigende grad opfatter ligestilling som en positiv udviklingsmulighed i stedet for et problem, og at ligestillingsredegørelserne har bidraget til denne udvikling.

Der kan på den baggrund noteres tilfredshed med effekten af den lovændring, som gav kommunerne oplysningspligt vedrørende ligestillingsindsatsen.

Efter kommunalvalget i november foretog Ligestillingsrådet en opgørelse over kønsfordelingen på de politiske poster i kommunerne. Kvindeandelen blandt de valgte medlemmer til kommunalbestyrelserne er 27 pct. Der er således sket en mindre nedgang i forhold til 1993, hvor andelen af kvinder var 27,9 pct. Andelen af kvinder blandt de opstillede kandidater var 28,5 pct. i 1997 mod 29,6 pct. i 1993.

13. Med vedtagelsen af ændringen til udlændingeloven i maj 1996 om opholdstilladelse til *voldsramte udenlandske kvinder* er der sket en generel forbedring af denne gruppes retsstilling. I foråret 1998 afgiver udvalget vedrørende udenlandske kvinders integration og retsstilling i Danmark (Kvindeudvalget) anden del af betænkningen (delbetænkning II). Kvindeudvalget forventes at stille forslag om en række tiltag, der har til formål at forbedre udenlandske kvinders integration i Danmark.

14. Regeringen forventer i efteråret 1998 at fremsætte forslag til lov om ændring af straffeloven med henblik på at *afkriminalisere den prostituerede*. Samtidig skal det gøres strafbart at have samleje med personer under 18 år, der helt eller delvis ernærer sig ved prostitution. Forslaget skal ses som et skridt på vejen til at forbedre de prostitueredes situation. Med henblik på at sætte fokus på en af følgevirkningerne af prostitution, nemlig vold mod kvinder, planlægger Ligestillingsrådet at gennemføre aktiviteter på dette område eventuelt i form af en konference.

Den almindelige kriminalstatistik indeholder ikke oplysninger, der kan belyse omfanget af vold mod kvinder. Justitsministeriet vil imidlertid tage initiativ til, at voldsofferens køn og alder fremover kommer til at fremgå af kriminalstatistikken. Det er dog på anden måde undersøgt, hvor stor en andel af kvinderne der har været udsat for vold.

Der kan i den forbindelse henvises til undersøgelsen »Voldens omfang og karakter i Danmark – Oversigt over resultater fra voldsofferundersøgelsen 1995«. Denne undersøgelse bygger på interview med 13.757 personer og viser, at 4 pct. af de adspurgte kvinder har været udsat for trusler om vold, og at 1,2 pct. har været udsat for fuldbyrdet vold. I foråret 1998 er offentliggjort en opfølgende undersøgelse »Vold på gaden, i hjemmet og på arbejdet. Oversigt over resultater fra voldsofferundersøgelsen 1995/96«.

Herudover kan det nævnes, at Rigspolitichefen den 1. april 1998 har offentliggjort undersøgelsen »Voldtægters omfang og karakter i Danmark«, der bl.a. har til formål at belyse forskellige aspekter i forhold til voldtægt (forbrydelsen, ofret, gerningsmanden). I den pågældende undersøgelse gennemgås voldtægtsanmeldelserne i årene 1990, 1991 og 1992.

15. *Handel med kvinder* har igennem de seneste år været et væsentligt emne på dagsordenen i det internationale ligestillingsarbejde. Justitsministeriet har i besvarelse af spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg meddelt, at handel med kvinder kan være strafbart efter straffeloven (»befordring ud af riget«) og udlændingeloven (»import/menneskesmugling«). Ligestillingsrådet vil i samarbejde med kvindeorganisationerne fortsat vurdere problematikken og bl.a. på baggrund af det internationale ligestillingsarbejde overveje forslag til danske initiativer.

16. Arbejdsgruppen om indsats mod *omskæring af kvinder* har afgivet rapport i september 1996. I overensstemmelse med denne er nedsat en arbejdsgruppe bestående af personer med indgående viden og erfaring på området. Gruppen skal udarbejde informationsmateriale, understøtte opbygning af lokalgrupper, støtte og vejlede disse grupper, fungere som videnscenter m.v. Arbejdsgruppen er nedsat for en treårig periode, hvorefter indsatsen evalueres.

17. I 1997 er rekrutteringen af kvinder til *forsvaret* øget i forhold til de 2 foregående år. Den forbedrede rekruttering kan hænge sammen med, at forsvaret i hvervekampagner i dag mere direkte gør opmærksom på, at forsvaret også er interesseret i at antage kvinder. I tilslutning hertil har der været en del presseomtale i forbindelse med forsvarets generelle kampagner, hvor det har været muligt at understrege forsvarets ønske om kvindelige ansøgere.

I 1997 er der gennemført en revision af antagelseskravene til personel, der ønsker at gøre frivillig tjeneste i forsvaret. Med disse ændringer vurderes det muligt at øge antallet af kvinder, der antages til uddannelser i forsvaret. I tilslutning til disse ændringer gennemføres der en mere individuel fysisk uddannelse og træning, hvilket skal bidrage til, at flere kvinder kan gennemføre uddannelserne med tilfredsstillende resultat.

Der er i februar vedtaget et lovforslag, der muliggør etablering af en ordning, således at

kvinder generelt kan antages på værnepligtslignende vilkår. Kvinderne skal uddannes i værnepligtsenhederne direkte med henblik på at indgå i forsvarets mobiliseringsstyrke på lige fod med mænd. Med loven er der føjet et nyt led til en udvikling, hvor forsvaret i stigende grad har markeret sig som arbejdsplads for begge køn. Det forventes, at ordningen også vil medvirke til, at flere kvinder vil søge optagelse på forsvarets uddannelser med henblik på en livslang karriere inden for forsvaret. Det kvindelige rekrutteringsgrundlag for forsvaret vil således blive bredere.

Forsvaret arbejder målrettet på at få flere kvindelige chefer. Kvindeligt militært personel følger forsvarets lederudviklingsprogrammer på lige fod med mandligt personel, og derudover tilmeldes kvindeligt personel særlige programmer med henblik på udvikling af kvindelige ledere.

Den internationale udmøntning

18. Regeringens udmøntning af handlingsprogrammet fra Beijing på det internationale område omfatter det internationale ligestillingsarbejde inden for FN-systemet herunder særligt opfølgningen på de tidligere afholdte FN-konferencer, ligestillingsarbejdet inden for de øvrige internationale organisationer, EU og OSCE samt udviklingssamarbejdet.

Samarbejdet med de ikke-statslige organisationer (NGO) prioriteres højt inden for alle de nævnte områder. Det gælder både i forberedelsen af møder og konferencer og med hensyn til NGO'ernes deltagelse heri, men også det direkte samarbejde med NGO'er i det bilaterale bistandssamarbejde.

19. FN's Kvindekommission er udpeget til at følge gennemførelsen af handlingsprogrammet og til at forberede den 5-års gennemgang af programmet, som finder sted i år 2000. Kommissionen er nået igennem 10 af de 12 kapitler i handlingsprogrammet fra Beijing. Tilbage er kapitlerne om sundhed og institutioner, som vil blive behandlet ved næste års møde.

Ikke mindst efter dansk pres har Kommissionen vedtaget at indstille til FN's Generalforsamling, at 5-års gennemgangen af Beijing-handlingsprogrammet finder sted i form af en særlig samling af Generalforsamlingen 5.-9. juni år 2000. Derimod var det ikke muligt at opnå tilslutning til afholdelse af en egentlig ny kvin-

dekonference. Det blev yderligere indstillet, at Kommission tildeles, fem dages ekstra mødetid i 1999 og år 2000 til forberedelse af mødet.

20. Som led i en koordineret opfølgning af de senere års FN-konferencer og topmøder om social udvikling, befolkning, menneskerettigheder og miljø søges Beijing-konferencens mere omfattende handlingsforslag inddraget i de respektive opfølgingskonferencer, som har eller vil finde sted inden for de nærmeste år. Under den særlige generalforsamling for opfølgning af FN's konference om miljø og udvikling (RIO + 5) i 1997 lykkedes det at fastholde referencer til kvinders forhold i slutteksten.

21. Beijing-Erklæringen fastslår, at kvinders rettigheder er menneskerettigheder. Menneskerettighederne er universelle og gælder for alle uden forskelsbehandling. De skal anerkendes og overholdes i alle lande uanset styreform, kulturel og social baggrund eller andre forskelle. Det er et grundlæggende princip i dansk udenrigspolitik at sikre en åben dialog om menneskerettighederne, og det er en legitim opgave for det internationale samfund at søge at beskytte og fremme menneskerettighederne overalt i verden.

I den multilaterale dialog om menneskerettighederne spiller FN en afgørende rolle. Fra dansk side arbejdes for en generel inddragelse af kønsaspektet i hele FN-systemet. Således støtter Danmark aktivt FN's Højkommissær for Menneskerettigheder i indsatsen for fremme af kvinders rettigheder. Inddragelse af kønsaspektet, eksempelvis i relation til staters rapportering til FN's overvågningsmekanismer på menneskerettighedsområdet samt i disses anbefalinger og retningslinier, er blandt Højkommissærens mærkesager. Disse bestræbelser har den danske regering fulde opbakning. I FN's Menneskerettighedskommission støtter Danmark ligeledes resolutioner, der sigter mod integrering af kønsaspektet. Et effektivt samarbejde mellem FN's Menneskerettighedskommission og FN's Kvindekommission tillægges i den forbindelse stor betydning.

Parallelt med Kvindekommissionens møder er der de sidste to år afholdt forhandlingsmøder om udformningen af en frivillig tillægsprotokol til *Kvindekonventionen*. Protokollen skal give kvinder mulighed for at klage over staters manglende overholdelse af konventionen. Danmark støtter aktivt, at der opnås et positivt resultat på forhandlingerne.

22. I *Europarådet* deltager Danmark aktivt i overvejelserne om udformning af en tillægsprotokol til den Europæiske Menneskerettighedskonvention om forbud mod diskrimination blandt andet på grundlag af køn.

23. Med *Amsterdam-traktaten*, som endnu ikke er ratificeret af alle medlemslandene, får EU et betydeligt bedre grundlag for at skabe ligestilling mellem kvinder og mænd. »Ligestilling mellem mænd og kvinder« er nu eksplicit en af Fællesskabets opgaver på linie med eksempelvis miljøbeskyttelse og konkurrenceevne. Herved formaliseres Fællesskabets forpligtelse til at integrere kønsaspektet i alle politikker og aktioner. Det må betragtes som et væsentligt fremskridt, at det er lykkedes at få ligestilling mellem mænd og kvinder traktatfæstet som en af Fællesskabets opgaver. Hermed rummer Traktaten et positivt budskab om, at EU tager ligestillingsproblematikken alvorligt og forpligter sig til aktivt at fremme ligestilling mellem kønnene.

Traktaten åbner mulighed for, at Rådet med enstemmighed kan træffe hensigtsmæssige foranstaltninger til at bekæmpe forskelsbehandling bl.a. på grundlag af køn. Desuden kan Rådet med kvalificeret flertal vedtage regler, der skal sikre lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv, herunder lige løn til mænd og kvinder for samme arbejde eller arbejde af samme værdi.

Danmark har endvidere aktivt støttet vedtagelsen af EU's beskæftigelsespolitiske retningslinjer for 1998 på *Det Europæiske Råds* topmøde om beskæftigelse i Luxembourg i november 1997. En del af disse retningslinjer er en styrkelse af ligestillingspolitikken på arbejdsmarkedet. Dette er også fremhævet i den danske nationale handlingsplan for beskæftigelse, som er blevet offentliggjort den 14. april 1998.

24. Under det danske formandskab for OSCE i 1997 lykkedes det på dansk initiativ at opnå enighed om at holde et seminar om kvinders rolle i samfundet. Der var stor interesse for seminaret, som fandt sted i Warszawa i oktober 1997 med bred deltagelse af frivillige organisationer, politikere og embedsmænd. Prioritetsemnet for den danske indsats var kvinders socio-økonomiske situation. Drøftelserne på dette felt førte frem til et antal konkrete anbefalinger. Fællesnævneren for anbefalingerne fra seminaret var, at de i overensstemmelse med

handlingsplanen fra Beijing og OSCE's egne tidligere vedtagelser lagde op til at inddrage kvinderelaterede aspekter i alle dele af organisationens virksomhed. Det blev også anbefalet, at OSCE udnævnte en koordinator for ligestillingspørgsmål.

Ligeledes på dansk initiativ blev ligestilling taget op som et selvstændigt emne på mødet i november 1997 om gennemførelsen af OSCE-forpligtelserne inden for den menneskelige dimension. Drøftelsen viste, at der også i dette forum var væsentlig interesse for dette emne, og i anbefalingerne fra mødet slås der til lyd for, at OSCE udvikler et kraftigere kønspolitisk perspektiv. På grundlag af en konkret anbefaling fra Gennemførelsesmødet afholdtes i april 1998 et uformelt møde i OSCE's Permanente Råd i Wien om opfølgningen af seminaret om kvinders rolle i samfundet.

25. OECD har nedsat en arbejdsgruppe om kvinders rolle i økonomien inden for uddannelse, beskæftigelse og arbejds- og sociale forhold. Arbejdsgruppen har bidraget til, at der er skabt et bedre grundlag for at vurdere forholdene i kvindedomnede fag. Gruppens forslag indgår i forberedelserne til en ministerkonference, som skal afholdes i Oslo i oktober 1998.

26. Fattigdomsorienteringen udgør et fundamentalt princip i *dansk bistandspolitik*. Strategien herfor er trestrengt:

- 1) fremme af økonomisk vækst, som er socialt afbalanceret;
- 2) støtte til udvikling af menneskelige ressourcer gennem bistand til f.eks. uddannelse og sundhed, og
- 3) fremme af folkelig deltagelse i udviklingsprocessen. Alle tre aspekter er væsentlige for afgørende at reducere fattigdom generelt og ikke mindst for kvinder. Strategien er fastlagt i »Strategi for Dansk Udviklingspolitik mod år 2000«. Arbejdet med køn og udvikling er yderligere baseret på Danidas politik på området »Women in Development – Danida's WID Policy Towards the Year 2000«, 1993 og publikationen »FN's 4. Verdenskvindekonference 1995, Udenrigsministeriets opfølgning af Platform for Action«, 1996.

Fokus i ligestillingsarbejdet har siden Beijing flyttet sig yderligere fra 80'ernes kvindeorienterede strategi hen imod ligestilling mellem mænd og kvinder som et direkte mål for integration af kønsaspektet i udviklingsbistanden.

Der tales derfor i dag snarere om kønsaspektet end om kvinder som tværgående hensyn i dansk udviklingsbistand. Det betyder, at der mere målrettet arbejdes på at udligne eksisterende strukturelle uligheder mellem kvinders og mænds vilkår. Det overses selvfølgelig ikke, at kvinderne oftest er det ugunstigt stillede køn, og at særlige initiativer kan være nødvendige for dem, men aktiviteter med kvinder som målgruppe må altid sættes ind i det overordnede ligestillingsperspektiv.

Arbejdet med køn og udvikling var i en første fase koncentreret om udvikling af politikker og strategier. Vægten er gradvist blevet forskudt til den praktiske udmøntning.

27. I det bilaterale programsamarbejde søges begge køn i stigende grad aktivt inddraget på lige fod i udviklingsprocessen. For at opnå dette er det nødvendigt at foretage kønsanalyser, at udarbejde kønspecifikke indikatorer og indsamle kønspecifikke data, for at kunne afdække effekten af den enkelte udviklingsaktivitet for henholdsvis mænd og kvinder. Det giver siden mulighed for at vurdere, hvorledes aktiviteterne bidrager til at reducere eksisterende uligheder inden for den givne sektor.

Sektorprogramkonceptet har styrket mulighederne for at drøfte de strukturelle barrierer for begge køns fulde deltagelse i udviklingsprocessen. Ved årsforhandlingerne tages blandt andet landenes forhold til Kvindekongressionen op og spørgsmål som handel med kvinder, omskæring af kvinder og strukturelle barrierer af direkte betydning for gennemførelsen af den danske bistand, som for eksempel arve- og ejendomsret.

Udenrigsministeriet gennemfører en omfattende træningsindsats over for personalet for at sikre den fornødne sensitivitet og ekspertise.

28. På miljøområdet har Udenrigsministeriet og Miljø- og Energiministeriet udarbejdet en fælles strategi for miljøbistand. Strategien fremhæver en styrkelse af kvinders rolle i løsningen af miljøproblemer samt inddragelse af kønspecifikke analyser ved konkrete bistandsaktiviteter som et centralt princip.

29. Den aktive multilateralisme, som er et led i Strategi 2000 er udgangspunktet for Danmarks samarbejdet med de multilaterale organisationer. Fra dansk side lægges der vægt på, at kønsaspektet generelt inddrages i de multilate-

rale udviklingsorganisationers aktiviteter. Regeringen lægger vægt på, at organisationerne inden for deres respektive mandater gør en effektiv indsats for at hjælpe modtagerlandenes regeringer med at opfylde deres forpligtelser overfor Beijing-handlingsprogrammet.

Som led heri drøftes implementeringen af organisationernes politik på området i årsforhandlingerne med organisationerne. Sammen med andre donorer er det lykkedes at påvirke organisationerne positivt, så de i stigende grad arbejder seriøst med kønsspørgsmålene. Stort set alle har udviklet politikker på området som opfølgning på kvindekongressionen i Beijing.

30. EU vedtog i december 1995 en resolution om integration af kønsaspektet i udviklings-samarbejdet. Målet er at sikre, at kapaciteten vedrørende kønspecifikke spørgsmål styrkes, og koordineringen mellem Fællesskabet og medlemslandene forbedres. Rådet bevilgede i 1998 Kommissionen økonomiske muligheder for at styrke indsatsen på kønsområdet og dermed forbedre effektiviteten og bæredygtigheden af Fællesskabets udviklingssamarbejde. EU besluttede videre i 1996 at fremme inddragelsen af kønsaspekter i fællesskabets aktiviteter på områderne kriseforebyggelse, nødhjælps- og rehabiliteringsaktiviteter for at styrke sammenhængen mellem nødhjælp, genopbygningsaktiviteter og udviklingsbistand. Danmark arbejdede aktivt med forberedelsen af disse beslutninger.

31. Med aktiv dansk medvirken er det i OECD's udviklingskomité, DAC, lykkedes at få udarbejdet fælles retningslinier for donorerens beskæftigelse med kønsaspektet i udviklingsbistanden, som reflekterer den udvikling, der er sket på kønsområdet i udviklingssamarbejdet det sidste årti. Retningslinierne er et godt redskab til at udvikle og implementere kønspecifikke politikker og programmer i overensstemmelse med de forpligtelser, der indgår i Beijing Erklæringen og handlingsprogrammet. Af speciel interesse kan nævnes, at målet for arbejdet med kønsspørgsmålene defineres som ligestilling mellem mænd og kvinder.

32. Gennem Øststøtten og gennem aktiviteter støttet af Demokratifonden ydes bidrag til at afhjælpe de seneste års negative effekt på kvinders muligheder for at deltage aktivt i den samfundsmæssige udviklingsproces i Øst- og Cen-

traleuropa. I den praktiske tilrettelæggelse søges kvinder og mænd inddraget på lige fod, og der er tillige iværksat projekter, hvor kvinder udgør den direkte målgruppe

Afslutning

33. Danmark er nået langt på ligestillingsområdet. Opfølgningsprocessen fra Beijing har allerede sat sine spor. I mange lande verden over berøves kvinder imidlertid de mest fundamentale rettigheder som retten til arv og ejendomsret og til at bestemme over deres eget liv. Rege-

ringen ser det som sin opgave gennem en åben dialog med regeringer i disse lande og især i vore programsamarbejdslande at fremme udviklingen af og respekten for begge køns menneskerettigheder i overensstemmelse med Beijing Erklæringens anbefalinger.

Hermed slutter redegørelsen.

Skriftlig redegørelse

Landdistriktsredegørelse af 6/5 98

(Redegørelse nr. R 3).

Indenrigsministeren (Thorkild Simonsen):

1. INDLEDNING

Regeringen fremlagde i 1997 sin første Landdistriktsredegørelse, som blev drøftet i Folketinget.

Redegørelsen understreger det fælles ansvar, som Folketinget og regeringen samt de enkelte lokalsamfund, kommuner og amtskommuner har for at fremme udviklingen i landdistrikterne.

Redegørelsen behandler derefter landdistrikternes udviklingsvilkår, herunder den økonomiske og befolkningsmæssige udvikling, erhvervsudviklingen samt befolkningens levevilkår.

Redegørelsen gennemgår endvidere regeringens initiativer for landdistrikterne, der bl.a. omfatter målrettede initiativer vedrørende kommuner og amtskommuner, erhvervsudvikling, detailhandel, byfornyelse og forsøgsvirksomhed.

Landdistriktsredegørelsen for 1998 vil tage tråden op.

Redegørelsen vil nærmere belyse udviklingen i landdistrikterne, herunder befolkningsudviklingen, den generelle økonomiske udvikling samt erhvervsudviklingen og den offentlige service.

Desuden vil redegørelsen gøre status for opfølgningen på regeringens målrettede initiativer for landdistrikterne samt beskrive regeringens nye indsatsområder.

2. UDVIKLINGEN I LANDDISTRIKTERNE

Det er nu fem år siden, at regeringen trådte til. Det har været fem år med økonomisk fremgang og forbedringer på vigtige velfærdsområder.

Den positive udvikling har ikke mindst været til fordel for landdistrikterne og landkommunerne.

I det følgende beskrives de seneste års udvikling på landet. Beskrivelsen bygger bl.a. på de første resultater af fire forsknings- og

udredningsprojekter. Disse projekter omhandler den offentlige service, foreningslivet samt jordbruget og de øvrige erhverv i landdistrikterne og landkommunerne.

Bilaget til denne redegørelse indeholder en nærmere talmæssig belysning af udviklingstendenserne i landdistrikterne. (Ikke optrykt her). I forbindelse hermed afgrænses landdistrikterne og byområderne samt de anvendte kommunegrupper.

Herudover beskriver bilaget til redegørelsen de fire forsknings- og udredningsprojekter, der vedrører landdistrikterne og landkommunerne.

2.1 Befolkningsudviklingen

I 1990'erne er befolkningstilbagegangen standset i landdistrikterne og landkommunerne, og der har endda været en befolkningsvækst i de seneste år.

Det er især yngre mennesker på 25-34 år, men i et vist omfang også de 35-64 årige, der i perioden 1981-1993 er flyttet på landet. I samme periode har der været en tilflytning til landkommunerne af par, højtuddannede samt efterlønsmodtagere og førtidspensionister.

Omvendt har der været en fraflytning af de 15-24 årige, som bl.a. er flyttet fra landet til byerne for at få en videregående uddannelse. Desuden er enlige og kontanthjælpsmodtagere flyttet fra landkommunerne til bykommunerne.

Der er forskel på befolknings sammensætningen på landet og i byerne.

I landkommunerne og landdistrikterne bor der relativt flere børn og ældre end i bykommunerne og byområderne. Samtidig er den andel af befolkningen, der lever i familier, hvor de voksne er ægtepar, højere på landet end i byerne.

Desuden har landkommunerne betydeligt færre flygtninge og indvandrere fra øvrige 3. lande end bykommunerne. I landkommunerne var der i 1997 26 flygtninge og 63 indvandrere pr. 10.000 indbyggere, mens de tilsvarende tal i bykommunerne var 127 flygtninge og 226 indvandrere.

2.2 Den generelle økonomiske udvikling

Landkommunerne har siden foråret 1994 gennemgående haft en lavere månedlig ledighedsprocent end bykommunerne. Ledighedsprocenten har været en smule højere i landkommunerne end i bykommunerne i 1. kvartal 1998, men efter korrektion for sæsonudsving er den månedlige ledighedsprocent fortsat lavest i landkommunerne.